Modalităţi de realizare a coeziunii sintactice în Codul Penal de la 1865

Felicia Vrânceanu*

Keywords: *coordination*; *syntactic relation*; *syntactic coherence*; *syntactic cohesion*; *syntactic units*

Apărut în contextul unor profunde transformări social-politice, Codul Penal de la 1865, cunoscut sub numele de „Codul Cuza", reprezintă un moment definitoriu în procesul de unificare legislativă penală. Istoria legislaţiei româneşti demonstrează că evoluţia de la sistemul de reglementare în cadrul obştilor săteşti ale românilor (*Legea Ţării* sau *Jus Valachicum*, practică multiseculară a vieţii sociale, bazată pe îndeletnicirile fundamentale) la primele coduri tipărite în secolul al XVII-lea şi la opera legislativă a lui Alexandru I. Cuza reprezintă un proces complex, ce reflectă transformările fundamentale din societatea românească, în concordanţă cu tendinţa de afiliere la valorile europene ale timpului.

Fiind rezultatul unui proces de adaptare a legislaţiei străine la contextul specific spaţiului românesc, Codul Cuza[1] reuşeşte să adapteze modelele străine la specificul limbii române, prezentând, în cea mai mare parte, o structură armonioasă, bine închegată. Analiza noastră are ca scop identificarea modului în care stabilirea raportului sintactic de coordonare contribuie sau nu la construirea unui text unitar, care să corespundă principiilor coerenţei semantice şi coeziunii sintactice.

Aceste două concepte (*coerenţă* şi, respectiv, *coeziune*) reprezintă două mecanisme complexe care se constituie în standarde ale textualităţii (caracteristici sintactice, semantice şi pragmatice care fac ca o configuraţie de unităţi lingvistice să constituie un text[2]). În textul juridic, aceste caracteristici sunt extrem de importante, deoarece enunţul realizat este destinat, pe de o parte, specialiştilor în domeniu, motiv pentru care acesta se subordonează unor norme de

* Universitatea Naţională „Yurii Fekovici", Cernăuţi, Ucraina.

1 Codul penal a fost publicat în 1865 şi a rămas în vigoare până în 1937. La elaborarea acestui cod, legislatorii lui Cuza s-au inspirat din legiuirile româneşti anterioare, din Codul penal francez din 1810 şi din Codul penal prusian din 1851.

2 Pentru sistematizarea bibliografiei româneşti şi străine referitoare la specificul limbajului juridic, v. Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti, Editura Universităţii, 2001 (2008). Autoarea propune, de asemenea, o descriere amănunţită a mecanismelor lingvistice de realizare a coerenţei şi coeziunii în textul juridic.

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

ordin „tehnic", specifice mesajului de tip legislativ, iar, pe de altă parte, trebuie să fie accesibil „nespecialiştilor", condiţie cerută de finalitatea acestui tip de enunţ, adresat deopotrivă maselor largi şi specialiştilor în domeniul juridic. Precizia reprezintă o condiţie esenţială a tehnicii legislative, regulile de redactare a textelor din acest domeniu presupunând claritate şi concizie.

Cercetătorii preocupaţi de aceste aspecte ale discursului definesc coeziunea drept un tip de conexiune sintactică, realizată explicit la nivel microstructural şi dependentă exclusiv de contextul lingvistic (Rovenţa-Frumuşani 1995: 131, DSL 1997: 109) sau ca „totalitatea trăsăturilor gramaticale (sintactice) care marchează caracterul de tot unitar al unei suite de propoziţii (fraze)" (Vasiliu 1990: 60). Având ca punct de plecare aceste accepţii, putem afirma că în textul Codului Penal de la 1865 unul dintre mecanismele de realizare a unităţii semantico-gramaticale îl reprezintă coordonarea ca relaţie guvernată de principiul ordonării enunţurilor şi componentelor acestora (cu o concretizare evidentă la nivelul enumeraţiilor, al reluărilor şi paralelismelor). În acest context, putem observa frecvenţa ridicată a structurilor realizate pe baza coordonării şi, în consecinţă, frecvenţa ridicată a unor conectori textuali specifici.

Coordonarea, prin conţinutul său, reprezintă un factor structurant al enunţului, constituindu-se astfel într-o modalitate fundamentală de realizare a coeziunii sintactice. Ideea de asociere, însoţită sau nu de opoziţie sau/şi de ideea de excludere stă la baza unor structuri specifice:

a) *structuri de tip enumerativ* (ca modalitate de realizare a progresiei semantice); în această categorie vom încadra nu numai structurile în care asocierea unităţilor sintactice de aceeaşi importanţă (specifică subtipului copulativ al coordonării) se realizează conform modelului *x, y şi… z*, ci şi structurile specifice textului legislativ, în care dispunerea în pagină a textului se realizează sub formă de alineate, cu subdiviziunile de rigoare. În acest caz putem vorbi despre o coordonare de tip implicit[3] cu realizare la nivelul textului:

7. Pedepsele pentru crime sunt:
I. Munca silnică pe tótă viéţa.
II. Munca silnică pe timpŭ mărginitŭ, de la cincĭ până la două-ḑecĭ anĭ.
III. Reclusiunea într'o casă de muncă, de la treĭ anĭ pînă la ḑece.
IV. Detenţiunea de la treĭ anĭ pînă la ḑece.
V. Degradaţiunea civică de la treĭ anĭ pînă la ḑece.
8. Pedepsele pentru delicte sunt:
I. Închisórea de la şése ḑile pînă la duoĭ anĭ;
II. Interdicţiunea, de la şése lunĭ pînă la treĭ anĭ, a unora din drepturile politice, civile orĭ de familiă.
III. Amenda de la douĕ-ḑecĭ şi şése leĭ în susŭ.

[3] Această structură demonstrează că realizarea explicită nu reprezintă o condiţie a coeziunii ca trăsătură sintactică. Pentru detalii referitoare la coordonarea implicită, cf. Vrânceanu 2016.

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

9. Pedepsele peatru contravenţiunĭ sunt:

I. Închisórea de la o ḑi pînă la cincĭ ḑile.

II. Amenda de la cincĭ pînă la două-ḑecĭ şi cincĭ leĭ (Codice 1865: 5)[4].

În astfel de structuri, coordonarea devine mecanismul prin care se dezvoltă o funcţie sintactică, reprezentând o „expansiune sau o amplificare poziţională a unei unităţi sintactice" (Diaconescu 1995: 292). Subordonându-se normelor „tehnice" care guvernează orice mesaj de tip legislativ, stabilirea raportului de coordonare presupune în acest caz dezvoltarea prin extensiune a unui enunţ minimal deja existent.

391. Se vorŭ confisca:

1. Mesele, instrumentele şi gătirile de jocurĭ saŭ de loteriĭ aşeḑate pe strade, pe drumurĭ şi prin locurĭ publice, precum şi baniĭ orĭ lucrurile de loteriă propuse jucătorilorŭ.

2. Beuturile prefăcute ce se vorŭ găsi a fi ale vênḑĕtorilorŭ se vorŭ versa.

3. Scrierile séŭ gravurele în contra bunelorŭ moravurĭ, se vorŭ rumpe şi se vorŭ desfiinţa.

4. Lucrurile de mâncare stricate, clocite saŭ vĕtĕmătóare şi pómele crude se vorŭ lăpeda (Codice 1865: 94).

Caracterul explicit al enumeraţiei presupune identificarea elementelor de conţinut şi de formă specifice coordonării. În textul analizat predomină, aşa cum era de aşteptat, realizarea de tip copulativ (care asigură continuitatea semantică), precum şi cea de tip disjunctiv (care indică ideea de alegere, de selectare şi care poate implica excluderea sau alternanţa termenilor).

34. Tóte otărîrile ce vorŭ pronunţia pedépsa la munca silnică pe tótă viéţa, saŭ pe timpŭ mărginitŭ, la reclusiune, la detenţiune, la degradaţiune civică, se vor publica în estractŭ, se vor afige în oraşulŭ unde se va fi pronunţiatŭ otărîrea, în comuna loculuĭ unde s'a comisŭ crima, la locŭlŭ unde se va esecuta pedépsa şi la locŭlŭ domiciliuluĭ condamnatuluĭ (Codice 1865: 11).

Explicaţia o reprezintă, fără îndoială, faptul că relaţiile de tip adversativ se bazează pe ideea de opoziţie manifestată ca o contrazicere sau o corectare. Acest tip de conţinut se întâlneşte mai rar în textul legislativ. Adversivitatea apare, totuşi, în text atât la nivelul propoziţiei, cât şi la nivelul frazei.

2. Nicĭ o infracţiune nu se va pedepsi, daca pedepsele nu vorŭ fi fost hotărîte înaintea săvîrşireĭ sale.

Infracţiunile sevîrşite în timpulŭ legiuireĭ celeĭ vechĭ, se vorŭ pedepsi după acea legiuire; éră cândŭ pedepsele prevĕḑute prin legea de faţă, vorŭ fi maĭ uşóre, se va aplica pedépsa cea maĭ uşóră.

Infracţiunile sĕvêrşite sub codicele vechiŭ, dar neprevĕḑute de codicele actuale, nu se maĭ pedepsescŭ (Codice 1865: 4).

[4] Exemplele au fost selectate din ediţia originală a textului *Codului Penal* intrat în vigoare în anul 1865 (v. Codice 1865).

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

392. La întîmplare de recidivă din partea celorŭ menţionaţĭ într'acéstă secţiune, osînda va fi închisórea de cincĭ ḑile deplinŭ: iară pentru cei menţionaţĭ în paragrafulŭ alŭ 6 art. 389, de vorŭ cădé în recidivă, fapta lorŭ se va socoti delictŭ, şi se vorŭ pedepsi cu închisórea de la şése ḑile pînă la o lună, orĭ cu amendă de la douĕ ḑecĭ şi şése pînă la două sute leĭ (Codice 1865: 94).

Uneori, însă, mesajul îşi pierde din claritate şi precizie, tocmai din cauza „aglomerării" de elemente coordonate. Din această cauză este mai greu să identificăm limitele fiecărui grup sintactic. Amplificarea excesivă a enunţului, prin alternarea conţinuturilor specifice coordonării copulative, adversative şi disjunctive poate provoca dificultăţi în receptarea adecvată a informaţiei.

48. Complicele se va pedepsi cu unŭ gradŭ maĭ josŭ de cătŭ autorele principale, însa după natura crimeĭ privite ca comisă de elŭ, iar nu după natura saŭ agravarea ce póte lua crima saŭ delictulŭ, în reportŭ cu autorele principale din circonstanţe personalĭ ale acestuia, saŭ din circonstanţe survenite în cursulŭ esecuţiuneĭ crimeĭ saŭ delictuluĭ, fără şcirea complicelуĭ (Codice 1865: 14).

Frecvenţa ridicată a coordonării, realizată prin juxtapunere sau prin joncţiune (şi foarte frecvent prin joncţiune asociată cu juxtapunere) se justifică prin nevoia de claritate, precizie şi unitate a textului legislativ. Autorul/autorii textului Codului penal din 1865 demonstrează capacitate de adaptare a modelelor străine preluate la specificul nivelului sintactic al limbii române.

O dovadă în acest sens o constituie a doua categorie de structuri analizate:

b) *structuri construite pe principiul paralelismului* (bazate pe repetiţie şi/sau pe succesiuni simetrice); procedeul are caracter sintactico-semantic, contribuind la realizarea unităţii textuale atât în plan formal, cât şi în plan logico-semantic; de cele mai multe ori astfel de construcţii se realizează la nivel transfrastic, având o structură amplă.

60. Afară de cauzele de scuse, anume prevĕḑute de lege, maĭ sunt şi alte cauze de micşorarea pedepseĭ, lăsate cu totulŭ la apreţiarea juriului, saŭ a judecătoruluĭ corecţionale, cari se numescŭ *circonstanţe atenuantĭ*.

Cândŭ juriulŭ va declara că esistŭ în favórea acuzatuluĭ, recunoscutŭ culpabile, circonstanţe atenuantĭ, pedeapsele ce pronunţiă legea în contra unorŭ asemenea acuzaţĭ, se vorŭ modifica după cum urmează:

Dacă pedépsa ce pronunţiă legea este munca silnică pe viéţă, curtea va aplica pedépsa muncei silnice pe timpŭ mărginitŭ, saŭ reclusiunea.

Dacă pedeapsa este aceea a munci silnice pe timpŭ mărginitŭ, curtea va aplica pedépsa reclusiuniĭ sau maximulŭ închisóreĭ.

Dacă pedéapsa va fi aceea a reclusiuniĭ, detenţiuniĭ saŭ a degradaţiuniĭ civice, curtea va aplica închisórea corecţionale, fără a o puté reduce la maĭ puţin de unŭ anŭ (Codice 1865: 16).

În exemplele analizate coeziunea textuală este rezultatul îmbinării mecanismelor sintactice cu mecanismele ce se subordonează criteriilor logicii juri-

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

dice. Este evident faptul că o funcţie esenţială în acest proces îl au jonctivele. Dincolo de rolul de marcă a unui raport sintactic, conjuncţia coordonatoare devine un conector textual cu rol important în structurarea logico-semantică a enunţului. Frecvent jonctivele coordonatoare se asociază, marcând stratificarea sintactică a unor enunţuri complexe, ce permit identificarea mai multor nuclee sintactice:

> **102.** Funcţionariĭ publicĭ, însărcinaţĭ cu poliţia administrativă saŭ judecătoréscă, cari aŭ refusatŭ, sau cari aŭ negrijitŭ de a da ascultare uneĭ reclamaţiunĭ legalĭ, ţintindŭ a constata detenţiunile nelegalĭ şi arbitrarie, fie în închisorile destinate pentru paza deţinuţilorŭ, fie chiarŭ în orĭ ce altŭ locŭ, şi cari nu vorŭ justifica că aŭ denunţatŭ acésta autorităţiĭ superiórĭ, se vorŭ pedepsi cu degradaţiunea civică, şi vorŭ fi respunzĕtorĭ de pagube şi interese cari se vor regula după cumŭ se arată în art. 100 (Codice 1865: 26).

În unele contexte, jonctivele coordonatoare cumulează o valoare aditivă. În textul analizat, această valoare rezultă inclusiv din asocierea a două jonctive coordonatoare cu valori diferite (*sau* disjunctiv – *şi* copulativ):

> **10.** Munca silnică se va face, saŭ în minele Statuluĭ, sau în stabilimente penitenţiare.
>
> Acei condemnaţĭ la asemenea pedépsă, vorŭ fi supuşĭ la unŭ regime aspru.
>
> Pînă la înfiinţarea sistemei penitenţiare, osîndiţiĭ la asemenea pedépsă, se vorŭ întrebuinţa la lucrările cele mai aspre în întrul minelorŭ, ***saŭ şi*** afară din mine, pentru lucrările de utilitate publică (Codice 1865: 5).

O astfel de structură demonstrează că raportul de coordonare disjunctivă „deşi are ca dominantă ideea de exclusivitate, în realizarea sa concretă, cunoaşte mai multe valori, marcate fie prin mijloace semantice, fie prin mijloace gramaticale de expresie". Astfel „*disjuncţia exclusivă* exprimă opoziţia dintre doi termeni, dintre care unul este acceptat, iar celălalt se fundamentează pe opoziţia semantică şi gramaticală", „*disjuncţia alternativă* pune în opoziţie doi sau mai mulţi termeni fără ca acceptarea unuia să implice excluderea celorlalţi, fiecare reprezentând o eventualitatea sau o posibilitate, acceptată în parte" (Diaconescu 1995: 319).

Unele conjuncţii coordonatoare (mai ales cele disjunctive) au un rol important în procesul de dezambiguizare, fie prin actualizarea unui sens specializat al unui termen, fie prin introducerea unor termeni care să lărgească un sens deja existent.

> **50.** Vorŭ fi pedepsiţĭ ca complicĭ aĭ unei fapte calificate crimă sau delictŭ:
>
> I. Acei cari vorŭ fi procuratŭ arme, instrumente, saŭ orĭ ce alte mijlóce, carĭ au servitŭ la comiterea fapteĭ, şciindŭ că o să servésca la acéstă comitere.
>
> II. Acei cari, cu bună şciinţă, vorŭ fi ajutatŭ saŭ vorŭ fi asistatŭ pe autorulŭ saŭ pe autoriĭ acţiuniĭ în faptele cari aŭ pregătit'o saŭ aŭ înlesnit'o, saŭ în acelé cari au sĕvêrşit'o, fără prejudiţiulŭ pedepselorŭ cari sunt prevĕzute pentru autoriĭ de comploturĭ sau de provocaţiune în contra sicuranţeĭ interiórĭ sau

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

esteriórĭ a Statului, chiar în casulŭ cândŭ crima, ce avea în vedere conspiratoriĭ saŭ provocatoriĭ, nu se va fi esecutatŭ (Codice 1865: 14).

Componentă a stilului juridico-administrativ, limbajul juridic legislativ are un caracter conservator, impersonal, caracterizându-se prin simplitate şi claritate. Deşi la nivelul textului se observă o alternarea a frazelor arborescente cu propoziţii simple, modul specific în care se realizează conexiunea unităţilor sintactice corespunde principiilor coeziunii ca element fundamental în procesul de constituire a textului ca rezultat şi sursă a cunoaşterii. În opinia majorităţii cercetătorilor, coeziunea reprezintă un tip de conexiune sintactică, realizată explicit la nivel microstructural şi dependentă exclusiv de contextul lingvistic. Coordonarea reprezintă unul dintre mecanismele de realizare a coeziunii de ordin sintactic, reprezentând principiul de bază în realizarea unor procedee precum repetiţia şi paralelismul, cu realizare atât la nivelul propoziţiei, cât şi la nivelul frazei sau al textului. De asemenea, o atenţie deosebită se cuvine a fi acordată analizei modalităţii de realizare a coordonării în Codul Penal de la 1865, deoarece prezenţa / absenţa jonctivelor poate influenţa modalitatea de receptare a mesajului, construit pe principiul adaptabilităţii la specificul limbajului juridic (rolul juriştilor este acela de a realiza aplicarea legilor începând prin a le explica şi a le face inteligibile pentru cei care nu au pregătire de specialitate). Dorinţa de claritate, de precizie (condiţii obligatorii ale textului juridic) se reflectă şi la nivel sintactic, prin cumularea de termeni, prin enumeraţii. Astfel de structuri explică frecvenţa ridicată a coordonării.

Bibliografie

Codice 1865: Alecsandru Ioan I., *Codice penale şi de procedura criminale*, Bucureşti, Imprimeria statului.

Diaconescu 1995: Ion Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Enciclopedică.

DSL 1997: *Dicţionar de ştiinţe. Ştiinţe ale limbii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Rovenţa-Frumuşani 1995: Daniela Rovenţa-Frumuşani, *Semiotica discursului ştiinţific*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Stoichiţoiu-Ichim 2001: Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti, Editura Universităţii Bucureşti.

Vasiliu 1990: Emanuel Vasiliu, *Introducere în teoria textului*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Vrânceanu 2016: Felicia Vrânceanu, *Probleme controversate ale studierii coordonării în gramatica românească*, în „Studia Linguistica", Universitatea Naţională „Taras Şevcenko", Kiev, 9/2016, p. 221–226.

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)

Methods of Achieving Syntactic Cohesion in the Penal Code from 1865

Appearing in the context of profound socio-political transformations, the Criminal Code of 1865, known as the "Cuza Code", is a defining moment in the process of criminal legislative unification. As a result of a process of adapting foreign legislation to the specific context of Romanian space, the Cuza Code manages to adapt the foreign models to the specific language of the Romanian language, presenting, for the most part, a harmonious, well structured structure. Our analysis aims at identifying how the establishment of the syntactic coordination report contributes to the building of a unitary text, which corresponds to the principles of semantic coherence and syntactic cohesion. Coherence and cohesion represent two complex mechanisms that constitute the norms of textuality. In the legal text, these characteristics are extremely important because the statement made is intended by the specialists in the field, which is why it is subordinated to "technical" norms specific to the legislative type message, and on the other hand it must or accessible to "non-specialists", a condition demanded by the purpose of this type of statement.

Coordination, through its content, is a structural factor of the statement, thus constituting a fundamental way of achieving syntactic cohesion. The idea of association, whether or not accompanied by opposition and / or the idea of exclusion, is the basis of specific structures: *enumeratory structures* (as a means of achieving semantic progression); in such structures, coordination becomes the mechanism by which a syntactic function develops, representing an "expansion or positional amplification of a syntactic unit"; *structures built on the principle of parallelism* (they are based on repetition and / or symmetrical successions); the process has a syntactic-semantic character, contributing to the realization of textual unity both in formal and logical-semantic terms; most of the time such constructions are carried out at a transfrastic level, having a broad structure.

In the examples examined, textual cohesion is the result of the combination of syntactic mechanisms with the mechanisms that are subordinated to the criteria of legal logic. It is obvious that an essential function in this process has its textual connectors. Beyond the role of a syntactic report, the coordinating conjuncts becomes a textual connector with an important role in the logical-semantic structure of the statement.

A component of the legal-administrative style, the legal language has a conservative, impersonal character, characterized by simplicity and clarity. Although at the level of the text one can see an alternation of the arborescence phrases with simple sentences, the specific way in which the connection of the syntactic units is realized corresponds to the principles of cohesion as a fundamental element in the process of creating the text as a result and source of knowledge. Coordination is one of the mechanisms for achieving syntactic cohesion, representing the basic principle in the realization of processes such as repetition and parallelism, achieved at the level of the sentence as well as at the level of the sentence or the text.

BDD-V4910 © 2018 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:02:10 UTC)